

aardig, op dit feit eens nauwkeuriger te letten; misschien wil een enkele lezer hieraan wel meehelpen. Men herkent de wijfjes, zooals gezegd is, direkt aan het aan de basis verbreedte en snel toegespitste achterlijf; de eieren worden, evenals bij de gewone krabben, in klompen aan de pooten van het steeds teruggeslagen achterlijf rondgedragen.

Twee soorten in de Zuiderzee, waarvan de eene nergens elders in Europa gevonden wordt en de ander zelfs een absoluut unicum vormt! Moet, al was het alleen hierom, de Zuiderzee niet een natuurmonument genoemd worden? Trouwens, er is nog een derde soort, een kleine Diatomee, *Coscinodiscus biconicus* geheeten en ook indertijd door Dr. van Breemen ontdekt, die in hetzelfde geval als onze *Heteropanope* verkeert, dus evenmin ergens anders voorkomt en in den nazomer en herfst in enorme massa's in het water der Zuiderzee rondzweeft. Ik wil hierop evenwel nu niet verder ingaan.

De Zuiderzee moge, vooral in de kom, ten Zuiden van een lijn Enkhuizen—De Lemmer ongeveer, arm aan soorten zijn, dit gebrek wordt ruimschoots vergoed door eene ontelbare massa individuen. Het water wemelt letterlijk, vooral in de zomermaanden, van leven. Het is daarom niet te verwonderen, dat er een aantal visschen zijn, die hier bij voorkeur hun jeugd doorbrengen en zich aan het overvloedige voedsel te goed doen. Waaruit dit voedsel bestaat, en welke de visschen zijn, die daarvan hoofdzakelijk leven, vertel ik misschien later nog wel. Thans wilde ik er alleen de aandacht op vestigen, welk een in faunistisch opzicht belangwekkend gebied de Zuiderzee is.

Dr. J. J. TESCH.

DE WATERRIETZANGER.

(*Acrocephalus aquaticus*. Gmel.).

(Vervolg en slot van blz. 61).

EWAPEND met een 40 × kijker nam ik ze op en lette op alles wat aanwijzing zou kunnen geven voor jongen of nest, misschien wel voor een tweede broedsel. En dat 't er moest zijn, begon ik aanvankelijk steeds meer te gelooven, omdat ze maar niet uit hun terrein kwamen. Al m'n zoeken bleef echter vergeefs. 't Eenige succes was, dat ik de diertjes uitstekend kon opnemen, daar ze zich gemakkelijk tot op 5 M. lieten naderen.

Toen ging ik voor eenige weken uit. Het was 14 Aug. toen ik voor 't eerst weer kwam kijken. De eene vond ik nog in 't zelfde kwadraatje terug, de andere had men dit jaar bijzonder vroeg de *Carex* onder de voeten weggemaaid en was spoorloos verdwenen. Toen begon ik al meer te twijfelen aan jongen en

nest, en werd het waarschijnlijker, dat ik met twee mannetjes te doen had gehad. Maar het feit, dat beide zongen was voor mij geen afdoend bewijs, dat die twee geen paartje vormden, zoo min als het ontbreken van verschil in kleur en teekening.

Eenige dagen van nieuw onderzoek deden me mijn vergissing inzien. Steeds bleef de vogel in mijn onmiddellijke nabijheid als ik in zijn terrein kwam, maar toen ik een paar honderd meter verder me neerzette, kwam hij ook voortdurend om mij heen zitten, me steeds beglurende en nog aldoor probeerende z'n liedje naar buiten te werken. Al naardat hij zich meer of minder opwond, bracht hij 't meer of minder ver, maar tot volle afwerking kwam het niet, de muziek was er uit. 't Praeludium, dan een paar brokjes of stootjes en uit was 't!

Rietzanger, zittend op een zuringstengel.

Den 18en Aug. gelukte het me binnen anderhalf uur tijds drie opnamen van hem te maken. Op 't eerste gezicht lijkt het gekkewerk: het toestel richten op één bepaald stengeltje en te wachten tot daarop een vogel zal gaan zitten, die heel de onmetelijke ruimte tot z'n beschikking heeft. Evenwel, 't lukte. 'k Had gezien, dat hij eenige zuringstengels, die op een drielal kleine verhevenheidjes van den bodem stonden, als zitplaats prefereerde. Bij het middelste zette ik mijn toestel, bij elk van de beide andere posteerde ik een van mijn hulpen,

waardoor ik die voor den vogel onbereikbaar maakte. Toen begon ik hem bedaard te achtervolgen, telkens joeg ik hem op, en — haast ongeloofelijk — een uur lang liepen en vlogen we samen als in een mallemolen om het bewuste aardhoopje heen. 'k Zou er al lang van door zijn gegaan, als iemand zich op deze wijze voor me interesseerde! Een enkele maal vloog hij reeds op 't heuveltje toe, maar dan schrok hij van het toestel en keerde nog tijdig terug. Eindelijk legde hij de vrees daarvoor af en toen volgden in een half uur tijds drie opnamen, alle in den mallemolen gemaakt. Niet als overwinning op 't gebied van vogelfotografie, maar als een zeer merkwaardige biologische bijdrage meende ik dit te moeten meedeelen; te merkwaardiger omdat geen nest aanwezig en misleiden dus niet noodig was.

Wat we verder zagen, is voor een groot deel ook elders opgeteekend. Terwille van aanstaande waarnemers in andere gedeelten van ons land, zij daarom nog een en ander ter herkenning opgegeven. Bezie men bijgaande pentteekening — die ik, geholpen door eenige exemplaren uit het Rijksmuseum van Nat. Historie te Leiden — wist samen te stellen, dan zijn de donkerste gedeelten krachtig sepia, de middentint is al veel lichter, vaal gelig sepia, keel en borst zijn grijs wit met duidelijke streepjes op de buik, en minder duidelijke op de borst. De donkere vlek midden op den rug, evenals de drie donkere vlekken op de pennen, vertoonen zeer lichte randen. Typisch is de zevenstrepige kop, 2 oogvlekken, 2 lichte wenkbrauwen, 2 donkere schedelstrepen en één lichte daar midden tusschen in ('t beste herkenningsteeken, waardoor hij zich 't eerst van andere rietzangers onderscheidt). Aan den snavelwortel is de kleur iets gelig aangelopen, welke kleur ook aan de flanken van onder de slagpennen even te voorschijn komt. De bek is van binnen helder rood, pooten gelig. Men bedenke, dat dit alles tot z'n zomerkleedij behoort. Wie hem eenmaal goed heeft kunnen opnemen, kent hem uit velen, alleen reeds aan z'n houding, vooral als hij zingt, en dat doet hij veel. Dan dringt hij zich als 't ware met krachtig gestreken kop steil tegen de stengels op en laat — vreemd genoeg — den staart slap neerhangen. Nooit komt hij tot boven in de toppen, altijd is hij min of meer in 't doorzichtige heir van stengeltoppen verscholen. Z'n liedje bestaat uit wel drie kort opeenvolgende verschillende kleine stukjes. Het eerste, dat dikwijls wegblijft, wordt gevormd door slechts twee korte stootjes: „Pas op!” en dan volgt direct een korte, vrij klanklooze, iet of wat snerpande triller als bij den Rietzanger (*A. phragmitis*), en dan, verrassend, een driftig hoeratje van vijf hooge kreetjes, dat nogal in timbre varieert, maar dikwijls — vooral in den voorzomer — bijzonder welluidend was, en dat in Augustus droevig toonloos, trots ernstig pogen, maar niet meer voor den dag wou komen.

Waterrietzanger (*Acrocephalus aquaticus*, Gmel.).
Nat. gr.

Alleen in 't begin van den zomer ging hij een enkele maal de lucht in, niet hoog. Boven gekomen murmelde hij iets onverstaanbaars en liet zich dan en vol plané, als een Graspieper, maar steiler dan deze, vallen.

Soms liet hij zich langs z'n stengel naar beneden en verdween in de geheimzinnige ruimte van 't rietveld, om eenige meters verder weer naar boven te klimmen. Onder 't vliegen, waarbij hij maar even boven de toppen van de carex blijft, slingert z'n staart als los op en neer.

En als ik eerlijk naar eigen waarneming te werk zal gaan, zal ik moeten zeggen: Eten doet hij niet. Nimmer zag 'k hem iets oppikken of achtervolgen. Dat schijnt alles beneden tusschen de stengels te gebeuren. 12 September, toen z'n perceel gemaaid werd, is de tweede vertrokken.

Ten slotte voeg ik hierbij, wat de heer de Meyere zoo vriendelijk was uit de literatuur over den vogel op te diepen.

De Waterrietzanger (*Acrocephalus aquatica*. Gmel.) is slechts drie malen in ons land bemachtigd. Deze exemplaren bevinden zich in 't Museum „Fauna Neerlandica“ van Artis. Zijn eigenlijk broedgebied ligt in Centraal en Zuid-Europa en Noord-Afrika. Wijlen Mr. H. W. de Graaf vond 30 Juni 1892 een nest van den vogel op het Zwanenwater te Callantsoog, waarmede het broeden dezer soort, ook in ons land, werd bewezen. ¹⁾

In Engeland is het broeden nimmer geconstateerd. Slechts driemaal is 't gelukt een vogel aldaar te schieten. Ook in Duitschland behoort de Waterrietzanger tot de zeer zeldzame vogels. In Schwaben en Franken, dus Zuid-Duitschland, heeft men de meeste kans hem aan te treffen. ²⁾

Doordat de vogel een geheel verschillend zomer- en winterkleed heeft, meende Naumann, die den vogel alleen in zijn najaarspakje kende, een nieuwe vogelsoort te hebben ontdekt, toen hij voor 't eerst een Waterrietzanger in zomerkleedij zag. Naumann noemde dezen vogel: *Sylvia cariceti* (Naum.), der Seggen-Rohrsänger, omdat hij den vogel in zegge (*carex*) of rietgras aantrof.

Latere onderzoekers brachten de dwaling van Naumann aan 't licht. *Sylvia aquatica* en *Sylvia cariceti* bleken een en dezelfde vogel te zijn. Waarschijnlijk heeft Naumann dus nooit persoonlijk het broeden van den vogel, dien hij voor den Waterrietzanger (Binsenrohrsänger) hield, geconstateerd, hoewel het nest en de eieren van dezen vogel wel door hem beschreven werden.

Friderich nam, evenzeer op gezag van Naumann, het bestaan van twee verschillende soorten, n.l. *cariceti* en *aquatica*, aan. De eieren van e.g. beschrijft hij: „4 bis 5 Eier mit grüngelblichweisem Grunde, welcher durch eine Menge Punkte, Striche und Gekritzel von blassem Olivenbraun sehr trübe wird, und die am stumpfen Ende häufig einen Fleckenkranz bilden“.

Van *aquatica* las ik bij denzelfden: „5 Eier, welche auf graugrünem Grunde bräunlich olivgrün gefleckt, und noch mit schwarzgrauen Punkten bezeichnet sind.“

¹⁾ Tijdschrift Ned. Dierk. Vereeniging 1898, V, pag. 302.

²⁾ C. G. Friderich, Naturgeschichte der Deutschen Vögel, pag. 132.

Als wij nagaan wat onze Hollandsche auteurs over den Waterrietzanger hebben geschreven, dan blijkt, dat Temminck hem blijkbaar als inlandsche, hoewel zeldzame, vogel kende. In zijn „Manuel d' Ornithologie“ vermeldt hij hem als zoodanig, met de bijvoeging: „très rare et accidentellement en Hollande“.

Schlegel kende den Waterrietzanger niet als inlandsch, hoewel hij het niet onmogelijk achtte, dat deze vogel *nu en dan* Nederland bezocht.

Albarda in zijn „Aves neerlandicae“ schrijft: „Zeldzaam. Bij de vuurtorens te IJmuiden werden 16 en 17 September 1887 twee stuks en 2 Augustus 1889 een oud ♂ gevonden“.

In het lijvigste Nederlandsche vogelwerk uit den lateren tijd, „Onze Vogels“, van Dr. P. G. Buekers (1902), staat: „Bij de afbeelding van deze soort is een opgave van soortkenmerken en een uitvoerige beschrijving overbodig. Hij wordt slechts zelden in ons land aangetroffen. Albarda vermeldt de waarneming van twee exemplaren in 1887 en één in 1889 bij de vuurtorens van IJmuiden. Dit zijn dus dieren geweest, die naar het Noorden zijn afgedwaald, want zij behooren thuis in Zuid-Europa en zijn reeds in 't Zuiden van Wurtemberg zeldzaam“.¹⁾

Over de waarneming van Mr. de Graaf bewaart Dr. Buekers het stilzwijgen, hoewel deze toch 10 jaren te voren reeds plaats had.

Opmerkelijk is ook, dat in dit vogelwerk een afbeelding voorkomt van *Acrocephalus aquaticus* (Gmel.) in najaarskleed, en een dito van denzelfden vogel in zomerkleed. De laatste wordt evenwel aangeduid met den naam *Acrocephalus aquaticus cariceti* Naum., terwijl er bij vermeld staat: „niet inlandsch“.

Ook Dr. Buekers scheen dus niet bekend te zijn met het feit, dat beide vogels dezelfde waren, en bleef vasthouden aan de toen toch al onjuist gebleken opvatting van Naumann.

Wageningen.

G. WOLDA.

LEVENSSCHETSEN VAN EENCCELLIGE DIEREN.

II ²⁾.

HYALOSPHEIA CUNEATA.

RUIM vijftig jaar geleden werd het dier, waarvan de naam hierboven staat, door *Stein* in Praag ontdekt; slechts enkele waarnemers hebben het daarna teruggezien op ver uit elkander gelegen plaatsen, n.l. bij Rostock, in Graz, in het Meer van Genève, op een enkele plaats in de Vereenigde Staten van N. Amerika en in Engeland, steeds in slechts weinige exemplaren. Ook ik trof het in Nederland tot nog toe

¹⁾ Dr. P. G. Buekers, *Onze Vogels*, pag. 50.

²⁾ Zie *D. L. N.*, deel XVI, blz. 273.